

Evaluace programů Zipyho kamarádi a Jablíkovi kamarádi

Trimbos Institute, Nizozemí (2016)

Komplexní evaluace programu Zipyho kamarádi byla provedena v nedávné době Trimbos Institutem v Holandsku. Za použití randomizované kontrolní studie se pokusili změřit dopad metodiky Zipyho kamarádi na dětské (i) sociální a emoční dovednosti (ii), internalizované a externalizované chování a (iii) akademické úspěchy. Tento program byl evaluován ve školách s vysokým procentem dětí z rodin, které měly nízký socioekonomický statut (měřeno podle úrovně dosaženého vzdělání rodičů). Kromě zkoumání dopadu Programu Zipyho kamarádi na tuto skupinu dětí se studie snažila také zjistit, jestli výsledky programu souvisejí s etnickou příslušností, pohlavím, věkem, městskou lokalitou a školními faktory, včetně sociálního klimatu, složení třídy a fidelitou programu.

Metodologie

Vzorek

Celkem se studii zúčastnilo 29 škol (1177 dětí). Děti ve skupině 3 a 4 (ve věku 6 a 7) byly náhodně rozděleny do skupiny s intervencí (N=586) a kontrolní skupiny (N = 591).

Sběr dat

Evaluace byla provedena mezi zářím 2012 a červencem 2014. Samozřejmě během dvou let, kdy studie probíhala, děti ve skupině 3 v prvním roce prošly programem Zipyho kamarádi a ve druhém roce znovu. Děti ve skupině 4 prošly v prvním roce Programem Zipyho kamarádi a ve druhém roce prošly Programem Jablíkovi kamarádi. Tento program se skládá z 26 lekcí a je nastaven jako navazující na Program Zipyho kamarádi.

Data byla sbírána ve třech časových bodech: (i) před intervencí – před účastí v programu (ii) po intervenci – po ukončení programu a (iii) o 12 měsíců později – po absolvování programu Jablíkovi kamarádi.

Šetření

Data byla sbírána od dětí, učitelů a rodičů ve všech třech časových bodech. Pět šetření bylo použito na zjištění dopadu programu na sociální a emočních dovednosti. Děti absolvovaly dvě šetření, která zahrnovala *Levels of Emotional Awareness for Children* (LEAS-C, Bajgar & Lane, 2004) a *Social Information Processing Scale* (SIP, Orobio et al., 2005).

Obě standardizované metody šetření, které jsou založené na scénářích/obrázcích, byly předkládány dětem individuálně. Učitelé a rodiče vyplňovali *Emotional Literacy Checklist* (ELC, Faupel, 2003) a

Head Start Competence Scale (HSCS, Domitrovich et al., 2001). Učitelé navíc vyplnili třetí dotazník na zjištění emočních dovedností, *Preschool and Kindergarten Behaviour Scales* (PKBS, Merrel, 1996). Internalizované a externalizované problémy chování byly měřeny rodiči a učiteli pomocí druhé části *Preschool and Kindergarten Behavior Scales* (PKBS, Merrell, 1996). Školní úspěšnost byla měřena s využitím Škály CITO – čtenářská a matematická gramotnost, která se provádí dvakrát ročně v Nizozemí.

Analýza dat

Multiúrovňová analýza, která byla seskupována v klastry na úrovni třídy, byla využita k určení vlivu programu v průběhu studovaného období dvou let.

Výsledky

Průměrný věk dětí ve vzorku byl 6,9 let. O něco více než polovina vzorku (51%) byly dívky a 49% byli chlapci. Takřka polovina dětí (48,5%) byla imigračního původu (nejméně jeden z rodičů byl narozen mimo Nizozemí) a 41% se nenarodilo v západní Evropě.

Kvalita implementace

V průběhu prvního roku studie si učitelé vedli Deník Zipyho kamarádů, který obsahoval záznamy o fidelitě programu. Odevzdáno bylo 20 deníků (69%). Výsledky z Deníků byly zaznamenány jako „dobře provedeno“, což signalizovalo, že nejméně tři lekce ze čtyř v rámci modulu byly dokončeny. Jak vidíme v tabulce č. 1, Moduly 1-3 byly označeny „dobře provedeno“ u 75% učitelů. Fidelita byla významně nižší u modulů 5 a 6.

Tabulka 1: Implementace programu pro každý modul (N = 20 učitelů)

	Dobře provedeno	Ne zcela dobře provedeno
Modul 1	75%	25%
Modul 2	75%	25%
Modul 3	75%	25%
Modul 4	65%	35%
Modul 5	40%	60%
Modul 6	30%	70%
Modul 1-6	60%	40%

Kromě zpráv od učitelů pozorovala Marion Panis, koordinátorka programu v Nizozemí, všechny třídy, které se účastnily programu Zipyho kamarádi. Výsledky těchto pozorování ukázaly, že většina lekcí byla provedena s vysokou fidelitou. Pouze jedno z pozorování bylo vyhodnoceno jako nedostatečné vzhledem instrukcím manuálu.

Efektivita programu

Výsledky sebehodnocení dětí v *Levels of Emotional Awareness for Children (LEAS)* ukázaly, že účastníci v intervenční skupině skórovali významně výše v oblasti rozeznávání emocí ve srovnání s kontrolní skupinou ($\beta = 2,86$; $SE = 1,14$; $p = 0.01$). Výsledky z dotazníku *Social Information Processing Scale (SIP)*, který též děti vyplňovaly, ukazuje signifikantní pozitivní vliv programu směrem do oblasti schopnosti adaptace (řešení a zvládnání problémů) ve skupině dětí s intervencí ($\beta = 0.14$; $SE = 0.04$; $p = 0.00$). Kromě pozitivního vlivu programu tak, jak bylo změřeno u dětí, ukazují výsledky šetření u rodičů signifikantní zlepšení u skupiny s intervencí v oblasti sociálních a emočních dovedností. Speciálně analýza Dotazníku emocionální gramotnosti odhalila, že děti ve skupině s intervencí měly signifikantně vyšší skóre „Celkové emoční gramotnosti“ ve srovnání s dětmi v kontrolní skupině ($\beta = 2.07$; $SE = 0.85$; $p = 0.01$). Analýza subškál ukázala signifikantní zlepšení skóre „Motivace“ jako výsledek programu ($\beta = 2.07$; $SE = 0.85$; $p = 0.01$).

Výsledky šetření u učitelů neodhalily signifikantní rozdíl mezi skupinou s intervencí a kontrolní skupinou v oblasti sociálních a emočních dovedností.

Internalizované a externalizované chování

Analýza výsledků šetření u rodičů v Dotazníku *Preschool and Kindergarten Behavior Scales (PKBS)* ukázala signifikantní snížení vykazovaného problémového chování u dětí ($\beta = -2.12$; $SE = 1.11$; $p = 0.05$). Děti ve skupině s intervencí vykazovaly signifikantní snížení poruch pozornosti/hyperactivity ($\beta = -0.92$; $SE = 0.42$; $p = 0.03$) a antisociálního/agresivního chování ($\beta = -0.75$; $SE = 0.32$; $p = 0.02$). Nebyl zaznamenán žádný signifikantní efekt v subškálách egocentrismus/výbušnost a internalizované chování. Výsledky stejného dotazníku, vyplněného učiteli, neukázaly žádné signifikantní rozdíly mezi skupinou s intervencí a kontrolní skupinou ve skóre internalizovaného a externalizovaného chování. Dodatečná analýza subskupin s využitím tohoto šetření by mohla být zajímavá ve smyslu zkoumání vlivu programu na „nejvíce ohrožené“ děti, tedy se zvýšeným internalizovaným a externalizovaným chováním.

Školní výsledky

Program Zipyho kamarádi nemá signifikantní vliv na školní výsledky dětí tak, jak jsou měřeny CITO – Škálou čtenářské a matematické gramotnosti. Jak uvedl Trimbos, lze tento fakt vysvětlit příliš krátkým sledovaným obdobím v této studii.

Analýza podskupin

Analýza podskupin neodhalila žádný přímý vztah mezi efektem programu Zipyho kamarádi a etnikem, pohlavím a úrovní dosaženého vzdělání u rodičů. Co se týče školních podmínek, nenašla se žádná signifikantní interakce mezi výsledky programu a třídním klimatem, složením třídy nebo integritou programu.

Analýzou podskupin se však ukázalo, že program byl více efektivní u účastníků ve věku 7 let (děti, které prošly Zipyho kamarády a Jablíkovými kamarády) než u účastníků ve věku 6 let (děti, které prošly Zipyho kamarády dvakrát). Na základě skórování rodičů a učitelů děti v intervenční skupině ve věku 7 let, vykazovaly výraznější zlepšení sociálně emočních dovedností (subškály: sebeuvědomění, seberegulace, motivace, sociální dovednosti, regulace emocí) a problémového chování (subškály: sociální spolupráce, sociální dovednosti, egocentrické/výbušné chování, poruchy pozornosti/hyperaktivní chování, externalizace problémů) ve srovnání s dětmi ve věku 6 let. Trimbos Institut uvádí, že děti v této studii s nižším socioekonomickým statusem mohou zaostávat v sociálně emočním vývoji, což může znamenat, že nejsou připraveny ve věku 6 let na Zipyho kamarády. Výsledky poskytují určitý náznak, že buď (i) program Zipyho kamarádi je účinnější u starších dětí a / nebo (ii) program Zipyho kamarádi je účinnější, pokud je prováděn společně Programem Jablíkoví kamarádi, oproti dvojitému absolvování programu Zipyho kamarádi.

Shrnutí výsledků

Celkově jsou výsledky této studie pozitivní u obou šetření na základě sebehodnocení dětí i rodičů, protože odhalily u dětí signifikantní pozitivní dopad na jejich sociální, emocionální výsledky a jejich chování. Zatímco zpráva od učitelů neukázala žádné signifikantní zjištění, výsledky šetření na základě sebehodnocení dětí indikují signifikantní zlepšení v jejich schopnostech rozpoznávání emocí a adaptačních schopnostech zvládnání. Kromě toho rodiče také podávali zprávu o zlepšení sociálně emočních dovedností u dětí, především zvýšení motivace a snížení problémového chování včetně hyperaktivity a agresivního chování. Trimbos uvádí, že tato pozitivní zjištění podporují argument některých výzkumníků, že rodiče jsou lepší informátoři než učitelé, protože sledují děti v různých situacích (Berg-Nielsen et al., 2012).

Analýza podskupin odhalila, že program Zipyho kamarádi je efektivnější u dětí ve věku 7 let, které absolvovaly oba programy (Zipyho a Jablíkoví kamarádi) ve srovnání s dětmi ve věku 6 let, které absolvovaly dvakrát program Zipyho kamarádi. Program neukázal dopad na studijní výsledky, i když je potřeba při interpretaci těchto výstupů brát v potaz krátké období studie.

References

Bajgar, J. & Lane, R. (2004). The Levels of Emotional Awareness Scale for Children (LEAS-C): Scoring Manual Supplement. Wollongong, Australia: University of Wollongong, Illawarra Institute for Mental Health.

Berg-Nielsen, T. S., Solheim, E., Belsky, J. & Wichstrom, L. (2012). Preschoolers' Psychosocial Problems: In the Eyes of the Beholder? Adding Teacher Characteristics as Determinants of Discrepant Parent-Teacher Reports. *Child Psychiatry & Human Development*, 43, 393-413. doi: 10.1007/s10578-011-0271-0.

Clarke, A.M., Bunting, B., & Barry, M.M. (2014). Evaluating the implementation of a school-based emotional wellbeing programme: a cluster randomised trial of Zippy's Friends for children in disadvantaged primary schools. *Health Education Research*, 29(5), 786-798.

Clarke, A.M., Sixsmith, J., & Barry, M.M (2014). Using participatory approaches to evaluate the implementation of an emotional wellbeing programme for primary school children. *Health Education*, 74(5), 578-593.

Domitrovich, C.E., Cortes, R.C. & Greenberg, M.T. (2001). Head Start Competence Scale Technical Report. Unpublished manuscript, Pennsylvania State University.

Faupel A. Emotional Literacy: Assessment and Intervention—Ages 7 to 11. London: nferNelson, 2003.

Holen S, Waaktaar T, Lervag A, Ystgaard M. The effectiveness of a universal school-based programme on coping and mental health: a randomised, controlled study of Zippy's Friends. *Educational Psychology*. 2012; 32(5): 657-677.

Holen S, Waaktaar T, Levag A, Ystgaard M. Implementing a universal stress management program for young school children: are there classroom climate or academic effects. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 2012; 1-25.

Merrell, K. W. (1996). Socio-emotional assessment in early childhood: The Preschool and Kindergarten Behavior Scales. *Journal of Early Intervention*, 20, 132-145. doi:10.1177/105381519602000205.

Mishara B, Ystgaard M. Effectiveness of a mental health promotion program to improve coping skills in young children: Zippy's Friends. *Early Childhood Research Quarterly*. 2006; 21(1): 110-123.

Orobio de Castro, B. O., Merk, W., Koops, W., Veerman, J. W. & Bosch, J.D. (2005). Emotions in social Information processing and their relations with reactive and proactive aggression in referred aggressive boys. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 34, 105-116. doi:10.1207/s15374424jccp3401_10.

Zpráva byla vytvořena: únor 2016